

Rijksinstituut voor Volksgezondheid
en Milieu
Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

Jaarverslag 2013-2014 Bureau Biosecurity

Kwartiermakersfase

Inhoudsopgave

Introductie	3
Overheidsondersteuning	4
Netwerkopbouw	7
Biosecurity Workshopdagen	8
Educatie	10
Kennisproducten	11
Website	11
Biosecurity Toolkit	12
Risicolijsten	12
Kwetsbaarheidsanalyse	12
Voorlichtingsproducten	12
Biosecurity film	12
Internationaal	13
Resultaten doelstellingen Bureau Biosecurity 2013-2014	14
Blik op de toekomst	15
Educatie	15
Betrekken hoger management	15
Informatie ontsluiten richting hulpverleningsdiensten	15

Introductie

In 2013 is Bureau Biosecurity opgericht door de Nederlandse overheid als landelijk kennis- en informatiepunt. De taken van het bureau zijn het vergroten van biosecurity-awareness in Nederland, het ontwikkelen van kennisproducten en tools, en het ondersteunen van de overheid bij de verkenning naar aanvullende biosecurity wet- en regelgeving in Nederland (zie kader: Kerntaken Bureau Biosecurity). Inmiddels is bekend dat Bureau Biosecurity ook in 2015 blijft bestaan. In 2015 zullen de huidige activiteiten voort gezet worden, zal het netwerk verder worden uitgebreid en zal kennis verder uit worden gebouwd. Dit jaarverslag van 2013-2014 geeft een overzicht van de activiteiten van Bureau Biosecurity: overheids-ondersteuning, netwerk- en kennisopbouw, voorlichtingsactiviteiten en workshopdagen, educatie initiatieven, ontwikkelde kennisproducten en internationale activiteiten.

Leden Bureau Biosecurity

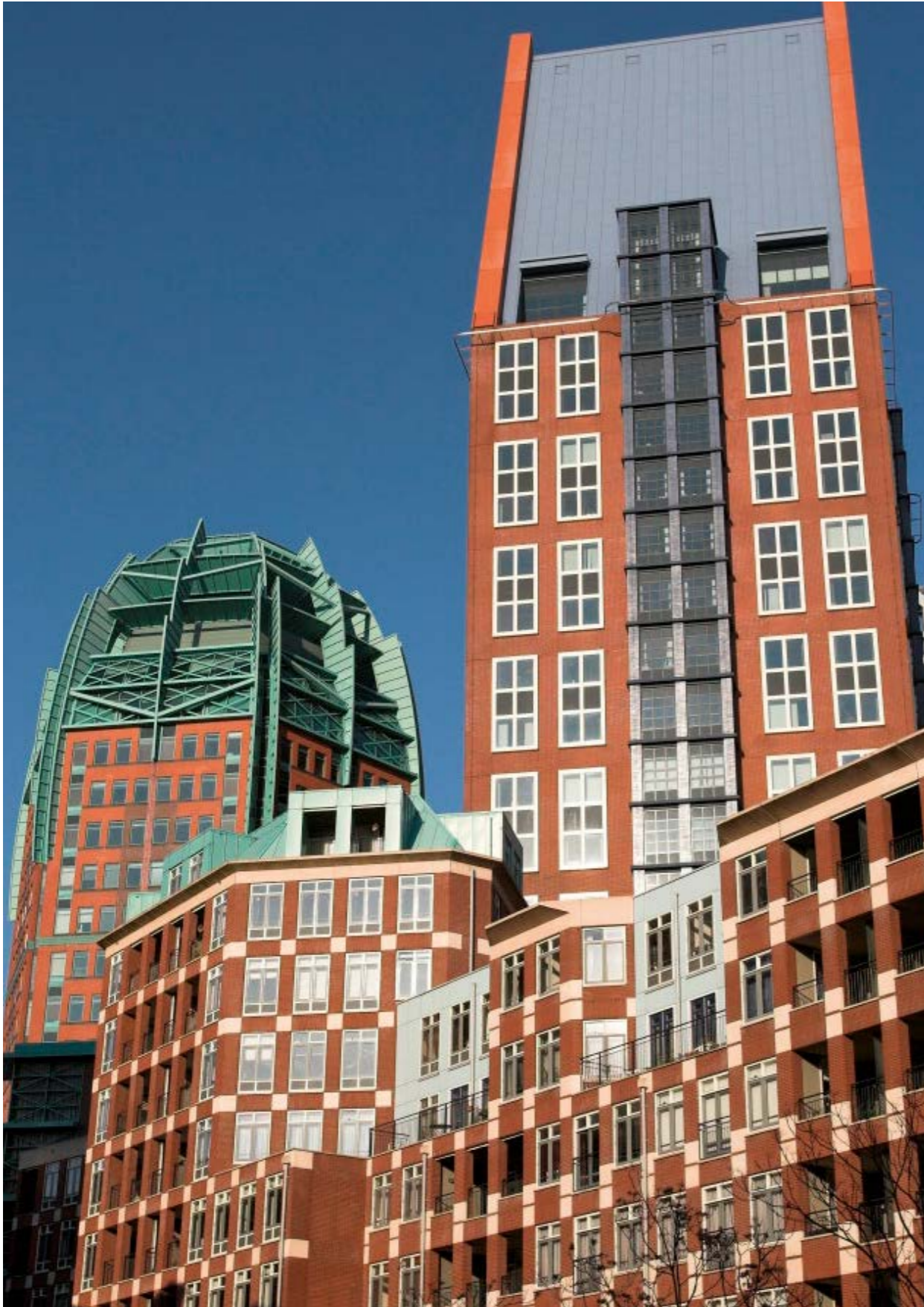
Bureau Biosecurity bestaat uit acht enthousiaste leden uit verschillende centra van het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM). Bureau Biosecurity werkt samen met diverse deskundigen uit andere organisaties. Hierdoor sluiten de kennisproducten aan bij het veld, en geeft het bureau signalen door van experts aan de overheid over biosecurity.

“Met de kennis en expertise die het Bureau in huis heeft, zijn er verschillende invalshoeken waarmee biosecurity bekeken wordt. Vanuit biosafety en security, infectieziektebestrijding, omgevingsmicrobiologie en de calamiteitendienst.”

Kerntaken Bureau Biosecurity

- Organisaties informeren over het overheidstraject rondom biosecurity
- Biosecurity awareness vergroten bij medewerkers van organisaties
- Biosecurity-voorlichtingsproducten verspreiden bij organisaties
- Biosecurity Toolkit onder de aandacht brengen bij organisaties
- Ondersteuning overheid

Overheidsondersteuning

Biosecurity heeft de volle aandacht van de overheid. In de afgelopen jaren heeft de overheid gewerkt aan een geïntegreerd beleid voor bioveiligheid. Het bioveiligheidsbeleid omvat zowel biosafety, biosecurity als dual-use. Het is bedoeld om zowel accidentele verspreiding als moedwillige verspreiding van gevaarlijke biologische stoffen uit laboratoria te voorkomen. Het combineren van biosafety en biosecurity in bioveiligheid wordt ook wel *biorisk management* genoemd ([zie: kader Biologische Veiligheid](#)).

Bureau Biosecurity ondersteunt de interdepartementale werkgroep biosecurity ([zie: kader Betrokken departementen bij werkgroep Biosecurity](#)) met kennis en expertise om het bioveiligheid in Nederland te vormen ([zie kader: Kerndoel bioveiligheidsbeleid door de Nederlandse overheid geformuleerd](#)). Het bureau heeft een brugfunctie tussen de overheid en organisaties in Nederland, waardoor het bureau belangrijke informatie uit de praktijk inbracht bij het beleidsvormingsproces. Het betrekken van biosecurity stakeholders leidde tot kennisverspreiding en draagvlak voor biosecurity. De expertise van het bureau werd door de overheid ook ingezet voor nationale vraagstukken: Bureau Biosecurity nam deel aan de klankbordgroep in het kader van de totstandkoming van het advies over ‘[Bouwen aan Biosecurity](#)’¹ van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW).

¹ Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen. Bouwen aan biosecurity: beoordelen van dual-use-onderzoek. Amsterdam. (2013). 69p.

In geval van calamiteiten op risicovolle locaties, is het belangrijk dat hulpverleningsdiensten hierover geïnformeerd zijn. In geval van infectieziektenuitbraken is het belangrijk om de mogelijke bron te herleiden. Bureau Biosecurity beheert daarom op verzoek van de overheid een overzicht met locaties waar met risicovolle biologische stoffen gewerkt wordt. Deze database is door Bureau Biosecurity in de kwartiermakersfase geprofessionaliseerd en informatie van het Ministerie van Infrastructuur en Milieu (IenM) en Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) is aangevuld met informatie van het Ministerie van Economische Zaken (EZ). Door dit overzicht zet de Nederlandse overheid een stap richting implementatie van internationale initiatieven, zoals de BTWC en de veiligheidsresolutie 1540 van de Verenigde Naties (VNVR-resolutie 1540).

Bureau Biosecurity brengt jaarlijks een signalering aan de overheid uit, waarin belangrijke biosecurity gebeurtenissen en ontwikkelingen van dat jaar worden toegelicht. Tussendoor worden dringende biosecurity zaken aan de overheid gemeld. In 2015 zet het bureau de ondersteuning en signalering aan de Nederlandse overheid voort.

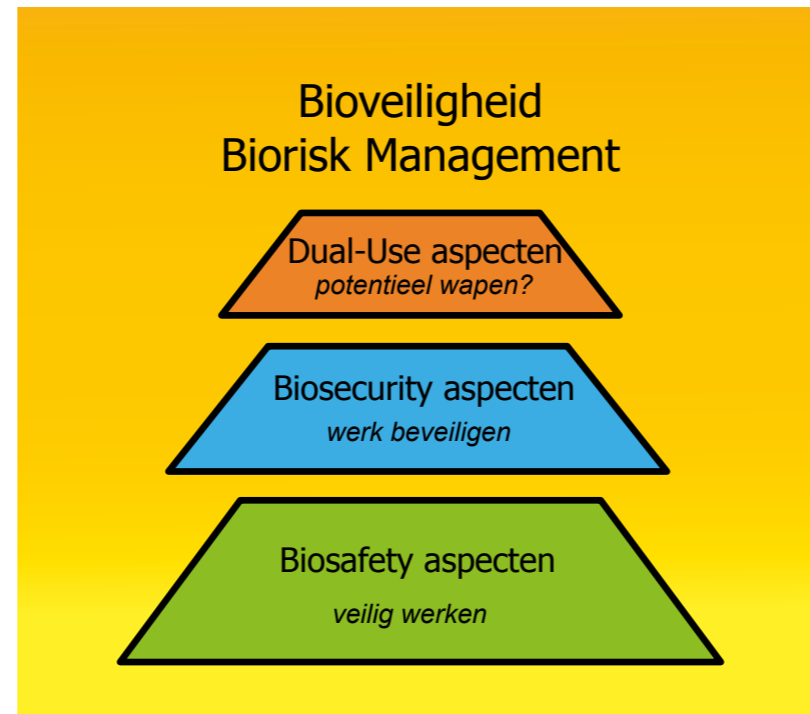
Biologische Veiligheid:

Biosafety: Keep bad bugs away from people. Het voorkomen van accidentele verspreiding van biologische stoffen uit een laboratorium. Het gaat hierbij om het beschermen van mens en milieu tegen de schadelijke effecten van deze stoffen.

Biosecurity: Keep bad people away from bugs. Het voorkomen van moedwillige verspreiding van biologische stoffen of kennis uit een laboratorium door kwaadwillenden. Het gaat hierbij onder andere om het beveiligen van stoffen, kennis en transport met als doel de maatschappij te beschermen.

Dual Use onderzoek: onderzoek of kennisontwikkeling in de levenswetenschappen die naast een civiele toepassing ook mogelijk een militaire toepassing kent. Een voorbeeld hiervan is onderzoek naar het vergroten van het ziekmakende vermogen van ziekteverwekkers. De civiele toepassing is bijvoorbeeld ten behoeve van vaccinontwikkeling, de keerzijde is dat deze kennis of ziekteverwekker gebruikt kan worden als biologisch wapen.

Biorisk management: internationaal worden *Biosafety* en *Biosecurity* samen ondergebracht in *Biorisk management*. Door adequate maatregelen te treffen rondom biosafety en biosecurity wordt de kans op verspreiding van biologische stoffen zo klein mogelijk gemaakt. In het Nederlands kan biorisk vertaald worden als *bioveiligheid*. Het te ontwikkelen bioveiligheidsbeleid van de overheid is erop gericht om *biosafety*, *biosecurity* en *dual-use* te bundelen tot *biorisk management*.

Aan onderzoek met biologische stoffen kleven biosafety, biosecurity en dual-use aspecten. Veilig werken, het werk beveiligen en de analyse of het werk niet leidt tot een biologische wapen komen samen in het bioveiligheidsbeleid, of het biorisk management systeem van een organisatie.

Betrokken departementen bij werkgroep Biosecurity:

- Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS),
- Ministerie van Veiligheid en Justitie (V&J),
- Ministerie van Infrastructuur en Milieu (IenM),
- Ministerie van Economische Zaken (EZ),
- Ministerie van Buitenlandse Zaken (BuZa),
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW),
- Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW)

Kerdoel bioveiligheidsbeleid, door de Nederlandse overheid geformuleerd:

“Het kerndoel van het bioveiligheidsbeleid is het voorkomen van accidentele en moedwillige verspreiding van biologische agentia en risicovolle kennis, het verhogen van de weerbaarheid van de maatschappij tegen deze verspreiding en het beschermen van de maatschappij tegen misbruik van biologische agentia en kennis.”

Netwerkopbouw

Het informeren van organisaties over biosecurity, het vergroten van biosecurity awareness, en het betrekken van organisaties bij biosecurity zijn onderdeel van de kerntaken van Bureau Biosecurity ([zie: kader Kerntaken Bureau Biosecurity](#)). In 2013 en 2014 heeft het Bureau stap voor stap een netwerk opgebouwd en uitgebreid.

Om in contact te komen met biosecurity belanghebbenden, heeft Bureau Biosecurity de afgelopen twee jaar veel bezoeken afgelegd aan organisaties en verenigingen. Hierbij richtte het Bureau zich op de groep professionals die mogelijk met biosecurity te maken hebben en die dicht bij de laboratoriumwerkzaamheden staan, zoals (biologische)veiligheidsfunctionarissen. Door vervolgens een expertgroep te starten met professionals groeide het netwerk. Tijdens de bezoeken zijn de organisaties en professionals geïnformeerd over het beleid van de overheid en de activiteiten van het bureau. Naast deze werkbezoeken heeft het Bureau een tiental branche- en koepelorganisaties bezocht.

De expertgroep helpt het bureau bij het toetsen van ideeën en kennisproducten, zodat de wensen uit het veld direct meegenomen kunnen worden in de ontwikkeling hiervan. De expertgroep bestaat uit enthousiaste professionals die kritisch geluid laten horen op het beleid van de overheid. Het bureau brengt deze kritische punten in bij interdepartementale overleggen, wat de brugfunctie van Bureau Biosecurity ten goede komt.

Een belangrijke stap in het verspreiden van de kennis en vergroten van de bewustwording van biosecurity is eind 2014 genomen. Alle organisaties die werken met biologische stoffen zijn uitgenodigd bij twee Biosecurity Workshopdagen. De opkomst was hoog, er waren ruim 200 mensen van verschillende organisaties aanwezig. Op deze manier heeft Bureau Biosecurity een biosecurity-netwerk ontwikkeld en gefaciliteerd.

Biosecurity Workshopdagen

Eind 2014 heeft Bureau Biosecurity de kwartiermakersfase afgesloten met een nationaal netwerkevenement. De eerste landelijke biosecurity workshopdagen waren een groot succes.

Meer dan tweehonderd deelnemers hebben elkaar ontmoet om geïnformeerd te worden op het gebied van biosecurity. De deelnemers vormden een gemengd publiek uit verschillende werkgebieden variërend van biologische-veiligheidsfunctionarissen (BVF's), beleidsadviseurs, onderzoekers, arts microbiologen en arbeidshygiënisten, tot personen verantwoordelijk voor de beveiliging.

Naast het bouwen van een netwerk, was het doel van de workshopdagen om deelnemers kennis te laten maken met biosecurity, het bewustzijn te verhogen en professionals handvatten te bieden voor biosecurity good practices. Tijdens het plenaire ochtendprogramma is een overzicht gepresenteerd door verschillende sprekers, waarin de huidige stand van zaken en ontwikkelingen op het gebied van biosecurity werden toegelicht. Om zowel de 'starter' als de deskundige op biosecurity gebied voldoende te bieden konden de deelnemers in de middag twee workshops kiezen uit een gevarieerd palet van workshops (zie: kader Workshopsessies). De verschillende workshopsessies werden begeleid door experts vanuit het veld, vanuit de overheid en vanuit Bureau Biosecurity. De deelnemers hebben de variatie in workshops als zeer positief ervaren. De workshopdagen werden gemiddeld met een 7,6 beoordeeld.

Workshopsessies

1. Kennismaking met biosecurity
2. Hoe trek ik mijn baas over de biosecurity streep? (Management en organisatie)
3. Hoe zeker ben ik van mijn collega's? (Personele screening)
4. Kan dit, mag dit en willen we dit? (Bioethiek en dual use)
5. Help, (informatie over) mijn beestje moet de grens over! (Transport)
6. Blik op de toekomst: creatief met genen en DNA (Synthetische biologie)
7. Inbraak veroorzaakt uitbraak (Materiaalbeveiliging, fysieke beveiliging en informatiebeveiliging)

Educatie

Het is belangrijk dat personeel in alle lagen van een organisatie goed is opgeleid op het gebied van biosecurity, en zich bewust is van de bioveiligheidsrisico's die horen bij het werken met risicovolle pathogenen. Bureau Biosecurity verzorgt lezingen, gastcolleges en voorlichting over bioterrorisme, biosecurity en dual use.

Bureau Biosecurity heeft presentaties en lezingen verzorgd bij verschillende gelegenheden, zoals conferenties, workshops en opleidingen. Ook zijn gastcolleges gegeven op universiteiten en hogescholen voor studenten in de levenswetenschappen. Daarnaast geeft het bureau het onderdeel 'biosecurity' in de jaarlijkse tweedaagse cursus voor biologischeveiligheidsfunctionarissen. Het bureau werkt aan de ontwikkeling van de opleiding tot biorisk professional (zie: kader Opleiding tot Biorisk Professional).

Opleiding tot Biorisk Professional

De wereldwijde trend is om biosafety en biosecurity niet apart onder te brengen in een organisatie, maar om dit te combineren in biorisk management. De Nederlandse overheid streeft in de ontwikkeling van het biosecurity beleid om dit zoveel mogelijk te integreren met het bestaande biosafety beleid, om zo te komen tot een 'bioveiligheidsbeleid', waar biosafety en biosecurity geïntegreerd zijn tot biorisk. Om biorisk in een organisatie vorm te geven kan een zogenaamde 'Biorisk Professional' ingesteld worden. Een Biorisk Professional kan taken combineren die nu verspreid zijn over verschillende professionals en beroepsgroepen binnen een organisatie. Denk hierbij aan het combineren van beveiliging (security), met arbeidsomstandigheden (safety) en een juiste risicoafweging (safety, security en dual-use). Om tot de Biorisk Professional opleiding te komen, wordt nauw samengewerkt met de biosecurity expertgroep. Zij raden aan om de opleiding in te richten volgens modules uit de CWA16335 Biosafety Professional Competence (Standaard van het Europese Comité voor Standaardisatie (CEN)).

Kennisproducten

Bureau Biosecurity deelt niet alleen kennis, maar ontwikkelt ook producten om die kennis toepasbaar te maken in de praktijk.

Website

Achtergrondinformatie en de meeste kennisproducten zijn online te vinden op de website: www.bureaubiosecurity.nl. Deze website is zowel in het Nederlands als in het Engels ontwikkeld om ook het internationale publiek van dienst te zijn.

Biosecurity Toolkit

De Biosecurity Toolkit is een voorbeeld van een kennisproduct. De toolkit is gebaseerd op acht biosecurity pijlers: fysieke beveiliging, personele screening, materiaal beveiliging, transport beveiliging, informatiebeveiliging, respons, management & organisatie en bewustwording. De toolkit is anoniem en bestaat uit verschillende vragenlijsten. Door deze in te vullen kan een organisatie een snelle inschatting maken van de eigen sterke en zwakke punten wat betreft biosecurity. Daarna kan de gebruiker doorklikken naar de kaders en good practices, waar handvatten worden gegeven hoe biosecurity binnen de organisatie versterkt kan worden. Recentelijk heeft het bureau een artikel over de online Biosecurity Toolkit gepubliceerd in een speciale 'Dual-Use' uitgave van [Frontiers in Public Health](#)¹. Hierin wordt de toolkit voor het internationale publiek toegelicht. De Toolkit is te vinden op de website: www.biosecuritytoolkit.com.

Risicolijsten

Om inzichtelijk te maken welke biosafety- en biosecuritylijsten beschikbaar zijn, en wat de verschillen zijn, is op de website een tabel geplaatst met de vergelijking van verschillende risicolijsten, waaronder de verschillende dier-, plant en humaan pathogenen biosafety lijsten en export controle lijsten. http://www.bureaubiosecurity.nl/Biologische_agentia.

Kwetsbaarheidsanalyse

Eind 2014 is het Bureau begonnen aan de ontwikkeling van een online kwetsbaarheidsanalyse. Hiermee kunnen organisaties hun eigen analyse maken aan de hand van scenario's. In 2015 wordt deze tool gepubliceerd op de website.

Voorlichtingsproducten

Het bureau heeft de afgelopen twee jaar verschillende voorlichtingsmaterialen ontwikkeld, zoals een folder, een banner en achtergrondinformatie, die terug te vinden zijn op de website. Het voorlichtingsmateriaal is afgestemd met de expertgroep.

Biosecurity film

In september heeft Bureau Biosecurity een film gelanceerd. De film is bedoeld om het belang van biosecurity binnen de organisatie aan te kaarten. De film is gericht op organisaties en kan gebruikt worden bij presentaties door het bureau zelf, of door organisaties om hun medewerkers voor te lichten. De acht biosecurity pijlers van de Toolkit vormen de leidraad van de film.

¹ De publicatie is vrij te downloaden via de volgende link: <http://journal.frontiersin.org/Journal/10.3389/fpubh.2014.00197/full>

Internationaal

Biosafety, Biosecurity en dual-use vraagstukken staan internationaal hoog op de agenda. Bureau Biosecurity sluit aan bij internationale initiatieven, om kennis uit te wisselen op het gebied van bioveiligheid.

Bureau Biosecurity heeft deelgenomen aan internationale en mondiale bijeenkomsten om in te kunnen spelen op recente internationale ontwikkelingen en vraagstukken. Deelname is ook belangrijk voor de Nederlandse positionering ten aanzien van biosecurity, en om internationale kennis in Nederland toe te passen. Het bureau treedt op als expert bij bijeenkomsten van de United Nations Interregional Crime and Justice Research Institute (UNICRI) en de wereld gezondheidsorganisatie (WHO). Het bureau is betrokken bij internationale bioveiligheidsprojecten, bijvoorbeeld een project in Oeganda in het kader van G8 Global Partnershipprogramma.

Tevens representeerde Bureau Biosecurity de Nederlandse overheid bij Europese gelegenheden, zoals het EU action plan on chemical, biological, radiological and nuclear security (CBRN-actieplan), bij de

Biological Subgroup in Parijs. In dit kader heeft het Bureau in 2013 gewerkt aan CBRN-actie B2, waarin zes Europese landen betrokken zijn geweest bij het ontwikkelen van een internationale handreiking. Het Bureau nam voor de overheid deel aan internationale bijeenkomsten, zoals de Meeting of Experts (MXP) en de Meeting of States Parties (MSP) van de Biological and Toxin Weapons Convention (BTWC) in Geneve. De BTWC is een internationale conventie tegen het gebruik, de ontwikkeling en opslag van biologische wapens, en voor de vernietiging hiervan.

Om internationaal kennis en informatie uit te wisselen, bezoekt het bureau internationale congressen en bijeenkomsten, zoals het jaarlijkse congres van de European Biosafety Association (EBSA). Ook bracht Bureau Biosecurity een bezoek aan de zusterorganisatie 'Center for Biosecurity and Biopreparedness' in Denemarken. Denemarken kent uitgebreide biosecurity wet- en regelgeving en een opleiding voor Biosecurity Officer.

Resultaten doelstellingen Bureau Biosecurity 2013-2014

In de door de overheid verleende opdracht aan Bureau Biosecurity staan voor de kwartiermakersfase van 2013 en 2014 een aantal doelstellingen geformuleerd die in onderstaande tabel zijn weergegeven. Bij elk van de doelstellingen zijn de behaalde resultaten weergegeven.

Doelstelling 2013-2014	Resultaten
Doorlopen opleiding 'Biorisk Professional' door minimaal 50 % van de instellingen die in de database zitten.	Met de expertgroep is het plan voor de BRP opleiding afgestemd. Het veld en de expertgroep staan positief ten opzichte van de BRP en de taken. Advies is om zoveel mogelijk aan te sluiten bij CWA15793 (Laboratory Biorisk Management) en CWA16335 (Biosafety Professional Competence). Hierin staan competenties, vaardigheden en rollen beschreven, evenals modules. Op dit moment is het plan voor de BRP opleiding nog niet doorontwikkeld tot een concreet gerealiseerde opleiding. Dit komt omdat vanuit de overheid nog niet vast ligt welke positie van de BRP krijgt in het toekomstige bioveiligheidsbeleid.
Voorlichtingspakket voor instellingen verspreid bij 100% van de instellingen die in de database zitten.	Alle organisaties uit de database zijn benaderd en bereikt door het aanbod van de workshops.
Gebruik van toolkit biosecurity om awareness te vergroten door minimaal 60% van de instellingen die in de database zitten gemeten via teller op de website.	Meer dan 60% van de organisaties in de database hebben de toolkit gebruikt, en door actieve workshops te organiseren, door lezingen en door voorlichting zijn alle organisaties op de hoogte van de toolkit.
Bekendheid met biosecurity traject overheid bij minimaal 70% van de instellingen die in de database zitten gemeten via het aantal contactmomenten met de instellingen.	Meer dan 70% van de instellingen in de database is bekend met het traject van de overheid.
Halfjaarlijkse rapportage met relevante ontwikkelingen (wetenschappelijke ontwikkelingen, signalen uit het veld, internationale ontwikkelingen)	Jaarlijkse signalering van relevante biosecurity zaken via rapport samen met een doorlopende signalering van belangrijke biosecurity ontwikkelingen aan de departementen. De eerstvolgende signalering over 2014 zal begin 2015 verschijnen.
Voortgangsrapportage van de gehele kwartiermakersfase met betrekking tot bovenstaande punten. De rapportage bevat tevens een voorstel voor de inrichting van het bureau biosecurity in de structurele fase inclusief taken, activiteiten, doelen en budgetvoorstel.	- Voortgangsrapportage 2013 - Jaarverslag 2013-2014 + aanbiedingsbrief
Decentrale ontsluiting van gegevens voor hulpverleningsdiensten (zover passend binnen het juridisch en landelijk security kader)	Aangezien er in de kwartiermakersfase nog geen zicht was op een juridisch en landelijk security kader, is dit nog niet nader uitgewerkt.

Blik op de toekomst

Bureau Biosecurity gaat door in 2015. Het bureau zet de huidige activiteiten voort: het informeren en betrekken van organisaties bij biosecurity, het ontwikkelen van kennisproducten en ondersteuning van de overheid. Naast de huidige taken heeft het bureau voor het komende jaar drie ontwikkelpunten geformuleerd: educatie, het betrekken van hoger management en informatie ontsluiten richting hulpverleningsdiensten.

Educatie

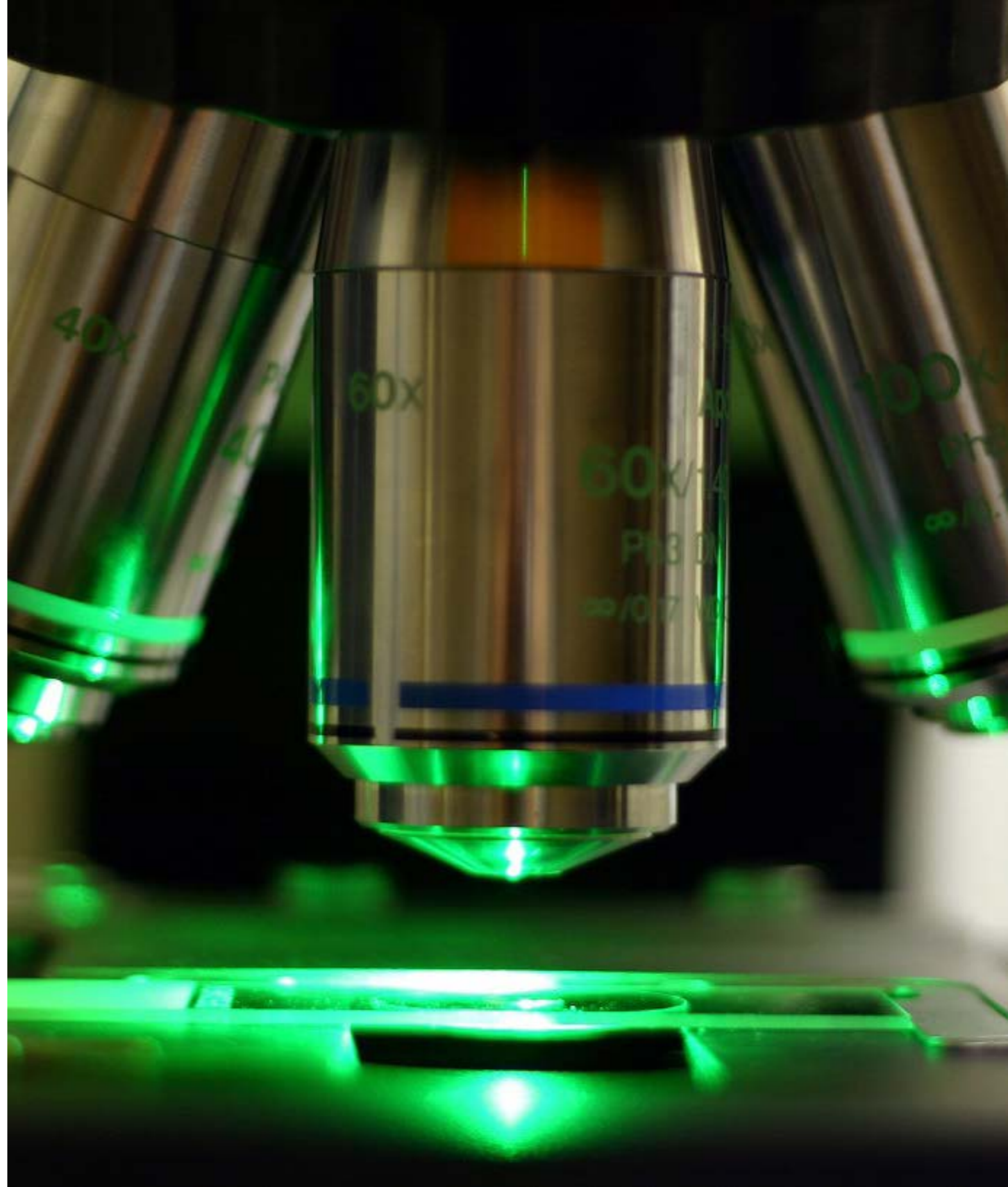
De opleiding van werknemers of toekomstige werknemers die met pathogenen werken biedt een goede gelegenheid om bewustwording van de biosecurity risico's te vergroten. Daarom wil Bureau Biosecurity zich inzetten om de thema's biosecurity en dual-use onderzoek op de agenda te zetten bij studies van universiteiten en hoge scholen die levenswetenschappen doceren.

Betrekken hoger management

Het creëren van draagvlak binnen het management is een voorwaarde voor een geslaagd biosecurity beleid in de organisatie. In 2015 heeft Bureau Biosecurity het voornemen om het management van organisaties die werken met risicovolle pathogenen nauwer te betrekken bij biosecurity.

Informatie ontsluiten richting hulpverleningsdiensten

De veiligheidsregio's hebben zowel een rol bij de voorbereiding op incidenten, als op incidenten waarbij biologische stoffen betrokken zijn. In 2015 zal het bureau een inventarisatie naar een proces opstarten om regionale en landelijke informatie te verbinden, zodat de veiligheidsregio's benodigde kennis en informatie hebben om snel en zeker te kunnen reageren in het geval van biologische incidenten.

Dit is een uitgave van:

Rijksinstituut voor Volksgezondheid
en Milieu
Postbus 1 | 3720 BA Bilthoven
www.rivm.nl

februari 2015

De zorg voor morgen begint vandaag